ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	สิทธิและพื้นที่ของชุมชนประมงแม่น้ำอิงในอำเภอเทิง จังหวัด เชียงราย
ชื่อผู้เขียน	นางสาวเจิมขวัญ ศรีสวัสดิ์
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชาภูมิศาสตร์
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	อาจารย์ ดร.ชูศักดิ์ วิทยาภัค ประธานกรรมการ
	อาจารย์ ดร.สัณฐิตา กาญจนพันธุ์ กรรมการ
	อาจารย์ ดร.ศุทธินี ดนตรี กรรมการ

บทคัดย่อ

ทรัพยากรประมงน้ำจืดจัดเป็นของสาธารณะทำให้มีผู้ต้องการเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงน้ำจืดอย่างมากมาย เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดที่นับวันจะต้องการนำทรัพยากรประมงน้ำจืดมาใช้มากขึ้นทุกที การเข้าไปอ้างสิทธิเพื่อการนำทรัพยากรมาใช้นี้มีทั้งรูปแบบที่เป็นการอ้างสิทธิเหนือพื้นที่ทำการประมงและการอ้างสิทธิเหนือตัวทรัพยากรประมงเอง ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรจนชาวประมงต้องมีการเข้าไปจัดการและมีการปรับตัวในการใช้ทำการประมง

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาถึงรูปแบบการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชนชาวประมงในอำเภอเทิงซึ่งเป็นชุมชนประมงน้ำจืดที่ทำประมงเป็นอาชีพหลัก โดยมีทำการประมงที่ใช้เครื่องมือที่แตกต่างกันในพื้นที่เดียวกันก่อให้เกิดการพยายามอ้างสิทธิเหนือพื้นที่และเหนือทรัพยากรเพื่อให้ตนเองสามารถนำทรัพยากรมาใช้ได้ วัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและพัฒนาการในการทำประมงของชุมประมงในเขตอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย 2) เพื่อศึกษาระบอบสิทธิและการจัดการในการเข้าถึงทรัพยากรประมงในลำน้ำอิง จากมิติของพื้นที่และเวลา 3) เพื่อศึกษาบริบททางเศรษฐกิจการเมืองของการเข้าถึงและการจัดการทรัพยากรประมง 4) เพื่อนำเอาระบบสาร สารสนเทศทางภูมิศาสตร์มาช่วยในการศึกษารูปแบบการเข้าถึงและการจัดการประมงในลำน้ำอิง

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยแนวความคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์นิเวศ แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพยากร รวมไปถึงการศึกษาเครือข่ายสินค้า และแนวคิดทางด้านพื้นที่ทางสังคม มีการเก็บข้อมูลทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตการณ์ การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม และการวิเคราะห์ชนบทแบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันรูปแบบการทำประมงของชาวประมงในอำเภอเทิงมีทั้งการทำประมงเป็นอาชีพเสริมภายหลังการเก็บเกี่ยวและการทำประมงเป็นอาชีพหลัก ซึ่งการทำประมงทั้งสองประเภทนี้จะมีความแตกต่างทางด้านเครื่องมือที่ใช้ในการทำการประมง ระยะเวลาทำการประมง รวมไปถึงผลผลิต

และการจำหน่ายผลผลิตที่ได้จากการทำประมง ชาวประมงที่ทำประมงเป็นอาชีพเสริมภายหลังการเก็บเกี่ยวนิยมใช้เครื่องมือประมงประเภทแน่งและแห ทำการประมงมากในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน ผลผลิตที่ได้ส่วนใหญ่จะจัดจำหน่ายภายในอำเภอเทิง และอำเภอใกล้เคียงเช่นอำเภอเชียงของ และอำเภอจุน จังหวัดพะเยา ส่วนชาวประมงที่ทำประมงเป็นอาชีพหลัก ร้อยละ 99 ทำประมงโดยใช้เครื่องมือประมงประเภทโพงพาง ผลผลิตที่ได้จะเป็นปลาขนาดเล็กมีผู้มารับซื้อถึงบ้านเพื่อนำไปใช้เป็นวัตถุดิบในการแปรรูปเป็นผลผลิตจำพวกปลาร้าและน้ำปลา

นอกจากนี้แล้วปัจจุบันยังมีการอ้างสิทธิเพื่อเข้าไปจัดการทรัพยากรประมงในพื้นที่ โดยหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ติดกับแม่น้ำอิงจะอ้างสิทธิเข้าไปจัดการพื้นที่ในแม่น้ำอิงบริเวณหมู่บ้าน กำหนดห้ามมิให้ทำการประมงในช่วงเดือนมกราคมจนถึงเดือนมีนาคม โดยอ้างให้เป็นเขตอนุรักษ์แต่ในความเป็นจริงมีวัตถุประสงค์ที่จะเก็บทรัพยากรเพื่อเปิดให้มีการทำประมงในปลายเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน ซึ่งการเข้าไปทำประมงจะต้องเสียค่าธรรมเนียม เป็นการหารายได้เข้าสู่หมู่บ้าน

การเข้าไปจัดการทรัพยากรของหมู่บ้านต่างๆเหล่านี้ก่อให้เกิดความไม่พอใจของชาวประมงที่จำเป็นจะต้องทำประมงเนื่องจากเป็นการริดรอนสิทธิในการทำประมง พื้นที่ในการทำประมงลดลง ชาวประมงจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบที่ทำการประมงโดยเปลี่ยนเครื่องมือประมงที่ใช้จากแน่งและแหมาเป็นเครื่องมือขนาดเล็กที่สามารถนำไปวางล่อปลาได้ในบริเวณแหล่งน้ำใกล้บริเวณบ้านจำพวกคุบและตุ้ม

สำหรับการอนุรักษ์ที่แท้จริงในอำเภอเทิงมีการจัดการพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์เพียงพื้นที่เดียวซึ่งเป็นการจัดการโดยภาครัฐ ชาวประมงที่ทำประมงเป็นอาชีพหลักไม่มีความตื่นตัวในการอนุรักษ์เนื่องจากวิธีการอนุรักษ์ที่ห้ามมิให้ทำการประมงเลยนั้นจะส่งผลต่อการประกอบอาชีพของพวกเขา ซึ่งแตกต่างจากชาวบ้านที่มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักที่มีความตื่นตัวในการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงมากกว่า

การศึกษานี้เป็นเพียงการศึกษารูปแบบการทำประมงของชาวประมงในตำบลเวียง อำเภอเทิงเท่านั้น การศึกษาถ้าจะให้ผลดีต้องทำการศึกษาทั้งระบบในแม่น้ำอิงทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ และทางด้านสังคมเพื่อให้ได้ภาพรวมของทรัพยากรประมงในแม่น้ำอิงเพื่อเป็นแนวทางในจัดการทรัพยากรเพื่อให้มีใช้อย่างยั่งยืนต่อไป

Thesis Title	Property and Space of a Fisher Community of the Ing River in Amphoe Thoeng, Changwat Chiang Rai	
Author	Miss Jermkuan Srisawat	
M.S.	Geography	
Examining Committee	Lecturer Dr. Chusak Wittayapak	Chairman
	Lecturer Dr. Santita Ganjanapan	Member
	Lecturer Dr. Suthinee Dontree	Member

Abstract

Fresh water fishery resources are public resources, that make a lot of people want to harvest the most benefit to respond to increasing needs in the market. Claiming the rights to use these resources has operated through both territorialization over fishing ground and possession rights of fishery resources. This situation has caused the degradation of fishery resources and led to resource management and adaptation amongst the concerned fishers.

This research aims to examine forms of access to resource of a fisher community in Amphoe Thoeng, which fishery is the main occupation of this community. Fishing in this area has employed different fishing gears. This made each fisher try to compete for his/her rights over the fishing ground and the fishery resources to harvest the most benefit.

The specific objectives of this study are: 1) to study the forms and the evolution of fishery in Amphoe Thoeng, Changwat Chiang Rai; 2) to investigate the property regimes and the management for access to fishery resource in the Ing River, from the perspectives of space and time; 3) to contextualize the political economy of access to, and management of, fishery resources; 4) to apply the geographic information systems in assisting a study of pattern of access and management of fishery resources in the Ing river.

This qualitative research was framed after the approaches of ecological economics, property right regimes, commodity chain and social space. Both qualitative and quantitative data were collected by methods of in-depth interviews, field observation, questionnaire survey and participatory rural appraisal (PRA).

It was found that fishery in Amphoe Thoeng had 2 forms, post-harvest part-time fishery and full-time fishery. These two forms were different in terms of fishing gears, fishes caught and selling. Post-harvest fisheries used gill net and common net. They fished during January to April. They sold fishes in Amphoe Thoeng and nearby locality. Meanwhile 99% of the full-time fisheries used *Pong Pang* gears and they caught small fishes for selling as raw material for the processed-fish plant such as fermented fishes and fish sauce.

In addition to conventional fishing, there were attempts to territorialize the fishing area for exclusive rights in management of fishery resources. The riparian villages of the Ing river would demarcate the section of the river in which villages on the banks and did not allow fishing in this area from January to March. They defined this area "conservation zone" because they wanted to preserve the resource for the fishery from late March to April. In fact, this area was set up for fishing by auction in March and April. The fishers paid the fees to fish and the money went to the village revenue.

The conservation zone management of some certain villages upset the fishers because it infringed upon their fishing rights and fishing grounds. The fishers had to adapt the forms of fishing by changing gears from gill net and common net to the small gears that they could move easily in the river nearby such as *Kub* and *Tum.*

In Amphoe Thoeng, it was disclosed that there was only one conservation zone, which was managed by the state. The fishers who fished full time as their main occupation were not keen in fish conservation because the conservation measures would affect their occupation. It was different from the villagers who were farming as the main occupation. These farmers were more enthusiastic in conservation of fishery resources.

This study, however, was limited to one fisher community in Tambon Wiang, Amphoe Thoeng. Further study should be conducted in all of the Ing River system in both physical science and social science to gain knowledge of fishery resources of the Ing river that may lead to the sustainable resource management.